

PƏRVANƏ İBRAHIMOVA*Bakı Dövlət Universiteti**Beynəlxalq jurnalistika kafedrasının baş müəllimi***E-mail: pervanei@mail.ru****ATƏT-IN MINSK QRUPU VƏ “İKİLİ STANDARTLAR”**

Açar sözlər: Dağlıq Qarabağ, Beynəlxalq təşkilatlar, ATƏT, Minsk qrupu, Münaqişə, İkili standartlar

Ключевые слова: Нагорный Карабах, Международные организации, ОБСЕ, Минская группа, Конфликт, Двойные стандарты

Key words: Nagorno-Karabakh, International organizations, OSCE, The Minsk Group, Conflict, Double standards

Postsovet məkanının kəskinliyi ilə seçilən etnosiyasi münaqişələrindən biri kimi Dağlıq Qarabağ problemi ötən yüzilliyin 80-ci illərinin sonlarında meydana çıxmış, Ermənistanın beynəlxalq hüquq normaları və BMT nizamnaməsinin prinsiplərini kobudcasına pozaraq Azərbaycana qarşı əsassız ərazi iddiaları zəminində pərvəriş tapmış və elan olunmamış müharibə başlamışdı. Çoxlu insan tələfatı, böyük ərazilərin işğalı, şəhər və kəndlərin dağıdılması ilə nəticələnən konflikt erməni təcavüzkarlığının bir neçə ili ərzində ortaya çıxan hadisə deyil, uzun illər ərzində formalaşdırılmış, sistemli və ardıcıl şəkildə həyata keçirilmiş siyasətinin davamı idi. Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ermənilərin guya ayrışdırılmağa məruz qalması və tapdanan haqlarının bərpası uğrunda mübarizəyə başlaması ilə səciyyələndirilir, belə çoxsaylı məlumatlar isə Rusiya və Ermənistan KİV-də dövrüyyəyə buraxılırdı. Həmin dövrdə Azərbaycan rəsmi mətbuatının süslük nümayiş etdirməsi yaşanmış tarixin təcrübəsindən irəli gəlirdi. Belə ki, sərt senzura siyasəti, mətbuat orqanlarına «yuxarıdan» edilən təzyiqlər, münaqişələri işıqlandırmaq təcrübəsinin olmaması və s. kimi amillərin təsiri altında olan KİV-in böyük hissəsi çox şeyi mətbuatda açıq söyləməyə cəsarət etmirdi. Lakin müstəqil mətbuatın formalaşdığı 1988-ci illə müqayisədə 1989-cu ildə işıq üzü görən yeni tipli mətbuat orqanları Dağlıq Qarabağ münaqişəsini daim gündəmdə saxlayır, sərt mövqeyi və radikallığı ilə seçilirdi. Həmin dövrün mətbuatının formalaşmasına təsir göstərən amilləri aşağıdakı kimi qruplaşdırmaq olar:

- milli şüurun oyanışına ictimai hərəkətin təsiri və milli ziyalıların mətbuatı fəal mübarizə vasitəsinə çevirməsi;
- respublikada genişlənən milli-demokratik hərəkətin radikal milli mətbuatın formalaşması ilə nəticələnməsi;
- mərkəzi mətbuatın Dağlıq Qarabağ münaqişəsində ermənilərin tərəfində durması və milli mətbuatın buna tənqidi münasibəti;
- Azərbaycanın SSRİ tərkibindən ayrılmasının vacibliyinin əsaslandırılması və yeni ittifaq səylərinin əhəmiyyətsizliyinin və zərərinin müəyyənəşdirilməsi;
- keçmiş İttifaq respublikaları içərisində Azərbaycanın iqtisadi potensialına görə üstünlüyü və bu üstünlüyün mətbuat vasitəsilə ictimai fikrə çatdırılması;
- aşkarlıq şəraitində tarixi faktorların yenidən təhlili və bu zəmində milli mətbuatda yeni istiqamətlərin meydana gəlməsi və s.

Tarix və onun problemləri, № 1 2014

XX yüzilliyin 90-cı illərində Ermənistanın Azərbaycana qarşı əsassız ərazi iddiaları zəminində Ermənistandan və Dağlıq Qarabağdan azərbaycanlı əhəlinin deportasiyası və soyqırımını nəticəsində gərginlənmiş sosial-siyasi vəziyyət, ciddi şəkildə pozulmuş sabitlik, münaqişənin ağır nəticələr verəcəyi təhlükəsi beynəlxalq ictimaiyyəti də narahat edirdi. Buna görə də Azərbaycan, ilk növbədə, beynəlxalq təşkilatlara müraciət etməli oldu, İslam Konfransı Təşkilatına (İKT), Avropada Təhlükəsizlik və Əməkdaşlıq Müşavirəsinə (ATƏM), Birləşmiş Millətlər Təşkilatına (BMT), Avropa Şurasına (AŞ) üzv qəbul edildi. Münaqişənin və beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlığın ilk mərhələsində Azərbaycan dövləti kimi ictimaiyyəti və mətbuatı da bu təşkilatlara böyük ümid bəsləyir, problemin həlli istiqamətində onların fəaliyyətini yüksək qiymətləndirirdi. Doğrudur, 1994-cü il dekabrın 5-6-da ATƏM-in Budapeştdə keçirilən Zirvə toplantısında beynəlxalq sülhməramlı qüvvələrin yaradılması və münaqişə bölgəsinə göndərilməsinin qərara alınması, 1996-cı ilin dekabrın 2-3-də ATƏT-in Lissabonda keçirilən Zirvə toplantısında münaqişənin nizama salınması istiqamətində Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin gərgin əməyi və diplomatik fəaliyyəti sayəsində qəbul edilmiş sənədin təşkilata üzv olan 53 dövlət tərəfindən müdafiə olunması münaqişənin tezliklə həllinə müəyyən ümidlər yaratmışdı.

Minsk qrupunun həmsədrlərinin Dağlıq Qarabağın statusu da daxil olmaqla, bütün məsələlərə eyni vaxtda razılıq verilməsini nəzərdə tutan "paket" və münaqişənin mərhələlərə nizama salınmasını nəzərdə tutan "mərhələli" (bu variantların hər ikisinə Azərbaycan tərəfi müsbət rəy vermişdi) həll variantlarından sonra ATƏT-in prinsiplərinə uyğun olmayan və sülh prosesinə zərər verən "ümumi dövlət" təklifinin irəli sürülməsi Budapeşt və Lissabon Zirvə toplantılarında qəbul edilən sənədləri şübhə altına almış, danışıqlar prosesində durğunluq yaranmış və quruma münasibət mənfiyə doğru dəyişmişdi.

Təsadüfi deyildi ki, "ümumi dövlət" layihəsi Prezident H.Əliyev tərəfindən rədd edilmiş, respublika KİV-ində ATƏT-in fəaliyyətinə tənqidi münasibəti əks etdirən çoxsaylı materiallar dərc edilməyə başlamışdı. Minsk qrupunun bu təklifinin müasir beynəlxalq hüququn prinsip və normalarına və milli qanunvericiliyə uyğun gəlmədiyini Prezident H.Əliyevin bütün çıxışlarında, xarici ölkələrə səfərlərində keçirdiyi görüşlərdə öz əksini tapırdı: «Biz heç vaxt razı ola bilmərik ki, Azərbaycanın hansısa bir hissəsi Ermənistanın tərkibinə qatılsın. Biz məsələnin beynəlxalq hüquq normaları əsasında, hər bir ölkənin suverenliyinin qorunması, ərazi bütövlüyünün, sərhədlərin toxunulmazlığının təmin edilməsi prinsipləri əsasında həll olunmasını istəyirik. Ancaq Ermənistan özü üçün xüsusi prinsiplər ortaya atır. Təbii ki, biz bununla razı ola bilmərik» [1].

Azərbaycanın «ümumi dövlət» layihəsinə mənfi münasibətindən sonra ATƏT-in Minsk qrupunun Fransa (Jorj Vojye), ABŞ (Donald Koyzer) və Rusiyadan (Yuri Yukalov) olan həmsədrləri uzun sürən fasilədən sonra dəyişilmiş tərkibdə yenidən regiona səfər etmiş, görüş zamanı Prezident H.Əliyev demişdi: «Çox təəssüf edirəm ki, 1997-ci ilin payızından ATƏT-in Minsk qrupu həmsədrlərinin Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin sülh yolu ilə həll olunması sahəsində işləri zəifləmiş və danışıqlar prosesi dayanmışdır. Bütün bunlar Azərbaycan dövlətini və ictimaiyyətinin narahat edir». Həmsədrlər isə danışıqlar prosesini gücləndirmək əzmində olduqlarını qeyd etmiş və danışıqlara başlamaq və onu davam etdirməyin vacibliyindən danışmışlar»[2].

Münaqişənin nizamlanması istiqamətində yaranmış durğunluğu aradan qaldırmaq məqsədilə 1999-cu ilin aprelindən etibarən Azərbaycan və Ermənistan prezidentlərinin birbaşa dialoqu başlamış, ATƏT və onun Minsk qrupu bu addımı dəstəkləyərək münaqişə tərəflərinin qərarlarına hörmətlə yanaşacaqlarını bəyan etmişlər. Həmin vaxtdan başlayaraq, Azərbaycan

və Ermənistan prezidentləri arasında 30-dan artıq görüş keçirilmiş, eyni zamanda, belə danışıqlar digər ölkələrin dövlət və hökumət başçıları, beynəlxalq təşkilatların nümayəndələriylə də aparılmışdır. «1993-cü ildən indiyə qədər mən 68 ölkənin prezidenti və dövlət başçısı ilə 485 görüş keçirmişəm. 1993-cü ildə fəaliyyətə başlayandan Minsk qrupu ilə sıx əməkdaşlıq edirdim. Minsk qrupu həmsədrlərinin Azərbaycana birgə ziyarətləri zamanı onlarla 98 dəfə görüşmüşəm. Nəhayət, 1997-ci ildə Minsk qrupunun verdiyi təklif nəyi göstərir? Onu göstərir ki, onlar ancaq məsələnin indiki realıq əsasında həllini mümkün hesab edirlər. Hesab edirəm ki, bizim indiyə qədər gördüyümüz işlər faydalıdır. Bundan artıq bir şey etmək mümkün olmazdı» [3].

Azərbaycan və Ermənistan prezidentləri arasında 1999-cu ildən etibarən başlayan bir-bəşə görüşün, xarici siyasət idarələrinin rəhbərləri arasında da davam etdirilməsi, münaqişənin «mərhələli həll» variantı kimi başa düşülən «Madrid prinsipləri»nin irəli sürülməsi ATƏT, onun Minsk qrupunun vasitəçiliyi ilə dialoq imkanlarını tükənmədiyi qənaətinə formalaşdırmışdır. Bütün beynəlxalq qurumların, dünyanın super güclərinin münaqişə ilə bağlı həqiqətləri bildikləri halda ədalətsiz qərarlara imza atmaları Prezident İ.Əliyevin qeyd etdiyi kimi, “ikili standartlar” siyasətidir: «Əfsuslar olsun ki, bu, dünyada bu gün və əvvəlki dövrlərdə də mövcud olan bir yanaşmadır. “İkili standartlar” ədalətsizlik deməkdir. İşğalçı ilə işğalın qurbanını bir səviyyədə görmək nə qədər ədalətlidir?! Bunu bütün Azərbaycan xalqı yaxşı bilir. Biz öz fəaliyyətimizlə, apardığımız siyasətlə, həqiqətləri çatdırmaqla öz işimizi davam etdirəcəyik. Bəzi hallarda belə bir fikir yarana bilər ki, bu qərarlar qəbul edilir, Azərbaycan haqq səsinə artıq bütün beynəlxalq forumlarda dünya birliyinə çatdırılır, ancaq münaqişə həllini tapmır. Bu, həqiqətdir. Ancaq bununla bərabər, beynəlxalq təşkilatların qərarları məsələnin həlli üçün əsasdır. Məsələnin istənilən yolla həlli üçün əsasdır. Çünki beynəlxalq hüquq normalarının Ermənistan tərəfindən pozulmasına baxmayaraq, onları heç kim inkar etmir... Birləşmiş Millətlər Təşkilatı, digər təşkilatlar - yəni bu təşkilatların nizamnaməsi, məramı ədalət, demokratiya, hüquq normaları üzərində qurulubdur və istənilən formada münaqişənin həlli beynəlxalq hüquq normalarına əsaslanmalıdır. Əgər Azərbaycan görsə ki, sülh prosesi artıq tükənib, heç bir ümid yoxdur və müharibə yoluna üstünlük verərsə, yenə də beynəlxalq hüquq normaları bizim mövqeyimizi dəstəkləyir. Çünki Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Nizamnaməsinin 51-ci maddəsində açıq-aydın göstərilir ki, hər bir ölkə özünü müdafiə etmək üçün bütün hüquqlara malikdir. Biz istəyirik ki, məsələ sülh yolu ilə həll olunsun. Biz istəyirik ki, ərəzi bütövlüyümüz dinc yolla, danışıqlar yolu ilə bərpa olunsun. Ancaq hələ ki, bu, mümkün deyildir» [4].

Azərbaycan tərəfi beynəlxalq təşkilatların işğalçı ilə işğala məruz qalanın kimliyini bildikləri halda, “ikili standart” nümayiş etdirmələrinə dəfələrlə diqqət çəkmiş, sərt bəyanatların müəllifi olmuşdur. Bakıda BMT İnkişaf Proqramının (İP) İnsan İnkişafı Hesabatının təqdimatında çıxış edən Prezident Administrasiyasının rəhbəri R.Mehdiyev demişdir: «Dağlıq Qarabağ heç vaxt Ermənistanın ərazisi olmayıb. Biz istəmirik ki, Azərbaycanda baş verənlərə, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinə kənardan “ikili standartlar” mövqeyindən yanaşılsın. Demokratiyada “ikili standartlar” qəbul olunmazdır» [5]. Münaqişənin həllində üzərində konkret missiyalar olan ATƏT-ə münasibətdə zaman-zaman daha radikal fikirlərin də şahidləri oluruq.

Vilnüsə keçirilən ATƏT-in Xarici İşlər Nazirləri Şurasının yekunlarını şərh edən Prezident Administrasiyasının şöbə müdiri N.Məmmədova görə «qərb dövlətləri, xüsusilə, ATƏT-ə üzv olan dövlətlər, beynəlxalq təşkilatlar, elə həmsədr dövlətlər də son zamanlar XXI əsrdə dünyada gedən prosesləri təhlil edərək bu münaqişəyə özlərinin qurub yaratdıqları beynəlxalq hüquq çərçivəsində yanaşırlar. Azərbaycan ATƏT-ə üzv olan ölkələri Dağlıq Qarabağ probleminin həlli məsələsində “ikili standartlardan” əl çəkməyə çağırır» [6].

Tarix və onun problemləri, № 1 2014

“İkili standartlarla” bağlı daha bir kəskin fikir Milli Məclisin Sədri Oqtay Əsədovla Norbert Neuserin başçılıq etdiyi Avropa Parlamentinin nümayəndə heyəti ilə keçirilən görüşdə səslənmişdir: «Bu gün beynəlxalq siyasətdə mövcud olan “ikili standartlar” Dağlıq Qarabağ probleminin həllinə maneçilik törədir. Eyni qəbildən olan münaqişələrə bəzən müxtəlif cür yanaşmalar olur. Bütün bunlar bizi, təbii ki, narahat edir. Dağlıq Qarabağ probleminin həlli ilə uzun müddət ATƏT-in Minsk qrupunun məşğul olmasına baxmayaraq, real nəticə hələ ki, yoxdur. [7].

Real nəticənin olmadığı bir vaxtda, münaqişənin həlli missiyasının ATƏT-in Minsk Qrupu üzərində qalması isə siyasi reallıqlarla əlaqələndirilir: “İkili standartlı” yanaşmalara baxmayaraq, Azərbaycanın bu şəkildə sındırılması mümkün olmayacaq. Azərbaycan öz haqq səsinə dünyaya çatdırmaqdan geri çəkilməyəcək. İstəyir iki yox, dörd standartlı yanaşma olsun, istənilən halda Azərbaycan öz ərazi bütövlüyünü qoruyacaq və öz haqq işini müdafiə edəcəkdir” [8].

Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin nizamlanması istiqamətində Azərbaycan dövləti sülhpərvərlik siyasətini davam etdirir, regionda sülhün olmasına, müharibəyə yol verilməməsinə çalışır. Buna baxmayaraq, Dağlıq Qarabağ probleminin tezliklə həll edilməsi zərurətdir. Problemə münasibətdə Azərbaycan bir dövlət olaraq, hər zaman konstruktivlik nümayiş etdirmişdir. Lakin konkret nəticə lazımdır. Azərbaycan Prezidentinin də dediyi kimi, sülh danışıqlarının nəticə verməyəcəyi təqdirdə, Azərbaycanın öz ərazi bütövlüyünü bərpa etməsi üçün bütün imkanlardan, o cümlədən ordunun gücündən istifadə edəcəkdir.

Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin nizamlanması məqsədilə BMT Təhlükəsizlik Şurasının təklifi əsasında yaradılmış ATƏT-in Minsk qrupunun fəaliyyəti və hadisələrin gedişinin məntiqi nəticəsi bundan ibarətdir ki, Minsk qrupu həmsədrlərinin məqsədi problemin reallığa əsaslanan həllinə nail olmaq deyil, əksinə, münaqişəni öz inhisarlarına götürüb «konservləşdirməkdir».

ƏDƏBİYYAT:

- 1.ABŞ-ın Vaşinqton şəhərində «Şərq-Qərb enerji dəhlizi reallıqdır» mövzusunda beynəlxalq konfransda Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin nitqi // *Dirçəliş – XXI əsr*, Azərbaycan Dövlət Quruculuğu və Beynəlxalq Münasibətlər İnstitutu, 2003, 60, s.9.
- 2.Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev ATƏT-in Minsk qrupunun nümayəndələrini qəbul etmişdir // *Xalq qəzeti*, Bakı, 1998, 10 noyabr.
- 3.Dağlıq Qarabağ probleminə dair 23-24 fevral 2001-ci ildə Milli Məclisdə keçirilən müzakirələrdə Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin nitqi // *Azərbaycan qəzeti*, Bakı, 2001, 23-24 fevral.
- 4.Dağlıq Qarabağın azərbaycanlı icmasının mərkəzi qərargahının açılışında İlham Əliyevin nitqi // *Respublika qəzeti*, 2010, 7 iyul.
- 5.Prezident Administrasiyasının rəhbəri BMT İnkişaf Proqramının 2010-cu il İnsan İnkişafı Hesabatının təqdimat mərasimində iştirak etmişdir // *Azərbaycan qəzeti*, 2010, 5 noyabr.
- 6.<http://az.trend.az/news/karabakh/1966948.html>
- 7.<http://apa.az/az/news/253796>
- 8.<http://merkez.az/archives/210114>

ПАРВАНА ИБРАГИМОВА*Старший преподаватель кафедры международной журналистики
Бакинского Государственного Университета***МИНСКАЯ ГРУППА ОБСЕ И “ДВОЙНЫЕ СТАНДАРТЫ”**

В статье говорится о Нагорно-Карабахском конфликте, деятельности ОБСЕ и его Минской группы в направлении урегулирования проблемы, о саммитах этой организации, о предложениях, выдвинутых сопредседателями Минской группы ОБСЕ и отношении Азербайджана к этим предложениям. В то же время затронута политика двойных стандартов организации и мнения по этому вопросу.

PARVANA IBRAHIMOVA*The Department of International Journalism
of Baku State University, Senior lecturer***OSCE MINSK GROUP AND “DOUBLE STANDARDS”**

The Nagorno-Karabakh conflict, the activity of the OSCE and Minsk Group for the settlement of the problem, the summits of organization, the proposals that are being put forward by the co-chairs and Azerbaijan government attitude to these suggestions are being discussed in the article. Also, the dual policy and ideas that regarding to this issue are concerned in this article.

*Rəyçilər: t.e.n.S.Məmmədov, t.e.d.M.B.Fətəliyev**Bakı Dövlət Unversitetinin “Beynəlxalq jurnalistika” kafedrasının 10 yanvar 2014-cü il tarixli iclasının qərarı ilə çapa məsləhət görülmüşdür (protokol №5).*